MARIUS MAZILU

UN CUVÂNT OBSCUR DIN *PRAVILA DE LA GOVORA*: „JUCĂRĂLI”

Cuvântul din titlul acestei note apare în primele ediţii moderne, cu litere latine, ale *Pravilei de la Govora*, sub forma *jucrăli*[1] (tipărit: **жⷭ͡ʁръли** în CRV 39U BAR, p. 249/7[2], grafie care se regăseşte în traducerea lui Moxa din ms. rom. 2471 BAR, f. 137[v]/13, după care s-a realizat tipăririrea *Pravilei*: **жѡ͡ʁрьли**). Lecţiunea, evident greşită, ar trebui interpretată, cel mai probabil: *jucărăli*.

Iată contextul în care a fost înregistrat acest cuvânt:

CRV 39U BAR (p. 249/6–10): *Purtările dracului sânt aceastea:* ***jucărăli*** *ceale pizmaşe şi pre amăruntul, şi vânările, plesnetele şi alăutele, şi cântecele mirăneşti, şi alte răotăţi*.

Avându-şi originea în latinescul neatestat ***jocāre**, **jucărăli** poate fi interpretat atât ca provenind de la s. f. **jucare, -ări** (unde, prin asimilare, *ă-i* > *ă-ă*), cât şi de la s. f. **jucărea, -ele**[3] (unde, prin asimilare, *ă-e* > *ă-ă*). Un fapt surprinzător este însă trecerea lui *e* final la *i*, în contextul în care nu avem la Moxa, în *Pravilă* (d. ex.: *cuvinte*, p. 16/13, *limbile*, p. 5/3–4, *pace*, p. 4/11, *jucările* p. 88/7), sau în *Cronograf* (d. ex.: *amente*, p. 99[r], *arepile*, p. 28[v], *bine*, p. 6[v])[4], cuvinte care să sufere această schimbare fonetică.

---

[1] Vezi Al. Odobescu (ed.), *Pravila bisericească, numită cea mică, tipărită mai întâi la 1640, în Mânăstirea Govora, publicată acum în transcripţiune cu litere latine de Academia Română*, Tipografia Academiei Române, Bucureşti, 1884, f. 125[r]; Ioan M. Bujoreanu (ed.), *Pravila bisericească (numită cea mică), tipărită în Monastirea de la Govora la anul 1640 şi Pravila lui Matei Basarab, cu canoanele Sfinţilor Apostoli, intitulată „Îndreptarea Legei”, tipărită la Târgovişte în anul 1652*, Bucureşti, Tipografia Academiei Române, 1884, p. 38; Ioan M. Bujoreanu (ed.), *Colecţiune de legiuirile României, vechi şi cele noi, câte s-au promulgat de la 1 ianuarie 1875 şi până la finele anului 1885. Legi, proceduri, regulamente, tratate, convenţiuni, decrete, instrucţiuni, formularii, tarife, tablouri, statute, concesiuni etc. Din legile vechi sunt trecute aici* ***Pravila lui Vasile Lupu***, ***Pravila lui Matei Basarab***, ***Pravila de la Govora***, ***Legile turce pentru proprietatea din Dobrogea***, volumul III (partea I), Bucureşti, Tipografia Academiei Române, 1885, p. 118.

[2] Pentru ediţia princeps a *Pravilei de la Govora* (1640), am consultat exemplarul păstrat la BAR (sub cota CRV 39 unicat), raportându-ne la numerotarea paginilor.

[3] O posibilă soluţie etimologică asupra cuvântului oferă Alina şi Victor Celac în articolul *Notă lexicală şi etimologică:* ***jucărie*** *s. f. <* ***juca*** *+ suf. -ărie ?* din *Limba română*, nr. 1–4/2005, p. 38–56.

[4] *Cronica universală*, ediţie critică, însoţită de izvoare, studiu introductiv, note şi indici de G. Mihăilă, Bucureşti, 1989.

LR, LXVIII, nr. 2, p. 323–324, Bucureşti, 2019

BDD-A30977 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:43:25 UTC)

Pentru a stabili semnificaţia etimonului **jucărăli**, ne vom raporta la pasajul corespunzător din ms. sl. 726, cel care a constituit sursa traducerii lui Moxa[5]:

Ms. sl. 726 (f. 140r/1–6): **вожᴬєнїє же дїаволово є҃ст҃: позорища ненав҃ст҃ина и подрѡмїа и лѡвленїа плѧсанїа же и гѫсли и кѡзлогласованїа и елика такѡва зло обычнаа.**

Jucărăli[6] traduce slavonescul **позорища**, pentru care Miklosich stabileşte sensurile: „teatru"; „stadion"[7]. Ulterior, Miklosich revine asupra cuvântului, acordându-i înţelesul de „spectacol"[8].

Pentru că nu putem şti cu exactitate la ce manifestări artistice sau sportive se referea Moxa atunci când a tradus cuvântul **позорища** (dansuri, cântece, numere de circ, diferite întreceri sau alergări), îi vom atribui şi noi termenului semnificaţia „spectacol".

AN OBSCURE WORD IN *THE CODE OF LAWS FROM GOVORA: **JUCĂRĂLI***

(Abstract)

This lexical note aims to correct the lection of the word *jucărăli* in the previous modern editions of *The Code of Laws from Govora* and establish the meaning of the word as being that of "show".

Cuvinte-cheie: *Pravila de la Govora*, *jucărăli***,** lecţiune, semnificaţie.

Keywords: *The Code of Laws from Govora*, *jucărăli*, lection, meaning.

Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti", Bucureşti

[5] Asupra legăturii dintre manuscrisul românesc şi cel slavon a atras atenţia I. Peretz, editorul (parţial) din 1911 al *Pravilei de la Govora*, în *Revista pentru istorie, arheologie şi filologie*, XII, p. 394. Al. Mareş reia problema, arătând împrejurările în care ajunge manuscrisul slavon la Mănăstirea Bistriţa, la îndemâna lui Moxa (vezi Al. Mareş, *A procurat Udrişte Năsturel originalul străin al „Pravilei de la Govora"?*, în *Limba română*, XXXV, nr. 2/1986, p. 127–131.

[6] Există, în *Pravilă*, alte două contexte, în care apar cuvintele **jucările** (CRV 39U, p. 88/7) şi ***jucări*** (CRV 39U, p. 151/15), corespunzând, în ms. sl. 726, cuvântului **игранїа** (f. 42r/13), respectiv **игры** (f. 78r/16), amândouă cu sensul de „joc" (vezi Miklosich, *Lexicon Paleoslovenico-Graeco-Latinum*, Vindobonae, 1862, p. 235, 237).

[7] Vezi *ibidem*, p. 606: **позорище**.

[8] Vezi Franz von Miklosich (în colab.) *Dictionnaire abrégé de six langues slaves (russe, vieux slave, bulgare, serbe, tchéque et polonais), ainsi que français et allemand*, St. Petersbourg & Moscou, 1885, p. 572: **позорище** „le spectacle". A se vedea şi R. Daničić, *Рјечник из књижевних старина српских* I–III, *Београд* (*Rječnik iz književnih starina srpskih*), 1863–1864, p. 343: **позорище** „spectaculum".

BDD-A30977 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:43:25 UTC)